

Zgromadzenie Regionów Europejskich jako grupa interesów regionalnych jednostek terytorialnych

Hanna Dumala, *Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (Polska)*

E-mail: hanna.dumala@umcs.eu

ORCID ID: 0000-0002-3922-1295

Streszczenie

Celem artykułu jest analiza działalności Zgromadzenia Regionów Europejskich (ZRE) jako międzynarodowej grupy interesów subpaństwowych jednostek terytorialnych szczebla regionalnego w Europie. Artykuł przedstawia genezę Zgromadzenia, ewolucję jego składu członkowskiego, stosowane narzędzia i wykorzystywane kanały lobbingu. W tekście dokonano pozytywnej weryfikacji hipotezy, że rozszerzenie Zgromadzenia o regiony administracyjne z Europy Środkowej i Wschodniej spowodowało osłabienie zainteresowania udziałem w pracach ZRE ze strony silnych regionów politycznych z Europy Zachodniej i w konsekwencji osłabienie jego europejskiej siły oddziaływania.

Słowa kluczowe: grupy interesu, lobbing, Zgromadzenie Regionów Europejskich, Unia Europejska, region, subsidiarność

Assembly of European Regions as a group of interests of regional territorial units

Abstract

The aim of the article is to analyse activities of the Assembly of European Regions (AER) as an international interest group of sub-national territorial units at the regional level in Europe. The article presents the genesis of the Assembly, the evolution of its membership, as well as the tools and the channels of lobbying used. The text positively verifies the hypothesis that expansion of the Assembly on administrative regions from Central and Eastern Europe caused that strong political regions from Western Europe lost their interests in participating in AER's works which, in turn, weakened the AER's influence in Europe.

Keywords: group of interest, lobbying, Assembly of European Regions, European Union, region, subsidiarity

Istnieje co najmniej kilka różnych typologii grup interesu (Supernat 2004: s. 435–436). Zgodnie z kryterium środowiska aktywności tych grup wyróżnia się ekonomiczne grupy interesu (pojedyncze firmy, krajowe i europejskie organizacje przedsiębiorców), grupy interesu publicznego (broniące praw konsumentów, rodziny, chroniące środowisko), grupy promocyjne (ruchy społeczne propagujące przekonania religijne, poglądy ekonomiczne, polityczne, *think tanki*, itp.), profesjonalne, komercyjne grupy interesu oraz grupy terytorialne, promujące interesy jednostek terytorialnych, takich jak miasta, regiony, państwa trzecie, organizacje międzynarodowe (Bindi 1996: s. 22; Greenwood 2005: rozdz. 7; Hooghe 2002: rozdz. 8; Kurczewska 2011: rozdz. 17). Jednym z nielicznych autorów zajmujących odmienne stanowisko jest Daniel Guéguen, który omawiając „faktyczne” grupy wywierania wpływu nie wymienia grup terytorialnych (Guéguen 2011: s. 22). W lipcu 2019 r. w rejestrze przejrzystości Unii Europejskiej (UE) zarejestrowanych było 11 861 podmiotów, z czego 582 (4,9%) to grupy terytorialne, obejmujące „organizacje reprezentujące władze lokalne, regionalne i gminne oraz inne podmioty publiczne lub mieszane”. W ramach tej kategorii blisko czterdzieści podmiotów (86) to międzynarodowe stowarzyszenia i sieci regionalnych władz publicznych lub innych władz publicznych na szczeblu niższym od krajowego (*Rejestr... W/W/W*). Wśród nich znajduje się analizowane Zgromadzenie Regionów Europejskich (ZRE).

Głównym założeniem przyjętym w artykule jest traktowanie ZRE jako grupy interesów subpaństwowych jednostek terytorialnych szczebla regionalnego w Europie. Przedmiotem rozważań jest w związku z tym: geneza Zgromadzenia, ewolucja jego składu członkowskiego, stosowane narzędzia oraz wykorzystywane kanały lobbingu. Zakres czasowy analizy obejmuje lata 1985–2019. W artykule poddano weryfikacji następującą hipotezę: rozszerzenie w latach 90. XX wieku Zgromadzenia o regiony administracyjne z Europy Środkowej i Wschodniej spowodowało osłabienie zainteresowania udziałem w pracach ZRE ze strony silnych regionów politycznych z Europy Zachodniej i w konsekwencji osłabienie w XXI wieku jego europejskiej siły oddziaływania.

W artykule została wykorzystana przede wszystkim metoda instytucjonalno-prawna, diachroniczna analiza porównawcza oraz ilościowa. Jako techniki badawcze zastosowano analizę zawartości dokumentów i krytykę akademickiego dyskursu obecnego w literaturze przedmiotu. Wykorzystane źródła pierwotne to przede wszystkim dokumenty Zgromadzenia (statut, regulamin, raporty z działalności, stanowiska i manifesty). Literatura przedmiotu obejmuje monografie i artykuły naukowe. Istotnym źródłem był również Internet (strona internetowa ZRE), który służył jako źródło informacji na temat historii i bieżącej aktywności Zgromadzenia.

Geneza Zgromadzenia Regionów Europejskich

Zgromadzenie Regionów Europejskich (fr. *l'Assemblée des Régions d'Europe* – ARE, ang. *Assembly of European Regions* – AER) powołane zostało 14 czerwca 1985 r. w Louvain-la-Neuve (Walonia, Belgia) jako Rada Regionów Europejskich (obecną nazwę nosi od 1987 roku) z inicjatywy dziewięciu europejskich organizacji międzyregionalnych

o charakterze geograficznym¹ i sektorowym² oraz 47 indywidualnych regionów z ośmiu państw Europy Zachodniej. Zgromadzenie utworzyły: Stowarzyszenie Europejskich Regionów Granicznych (ang. *Association of European Border Regions* – AEBR), Konferencja Peryferyjnych Regionów Nadmorskich (ang. *Conference of Peripheral Maritime Regions* – CPMR), Wspólnota Robocza Alpy – Adriatyk (wł. *Comunità di lavoro Alpe Adria* – ALPE-ADRIA), Wspólnota Robocza Krajów Alpejskich (niem. *Arbeitsgemeinschaft Alpenländer* – ARGE-ALP), Wspólnota Robocza Alp Zachodnich (fr. *Communauté de Travail des Alpes Occidentales* – COTRAO), Wspólnota Robocza Pirenejów (hiszp. *Comunidad de Trabajo de los Pirineos* – CTP), Wspólnota Robocza Jury (fr. *Communauté de travail du Jura* – CTJ), Stowarzyszenie Regionów Przemysłowych Europy (fr. *Régions européennes de tradition industrielle* – RETI) oraz Związek Regionów Metropolitalnych Wspólnoty Europejskiej (fr. *Union des régions capitales de la Communauté européenne* – URCE). Indywidualne regiony pochodziły z: Belgii (3), Francji (11), Hiszpanii (11), Portugalii (7), Republiki Federalnej Niemiec (1), Szwajcarii (2), Wielkiej Brytanii (7) i Włoch (4) (*The history...* WWW). Warto zaznaczyć, że choć Hiszpania i Portugalia 14 czerwca 1985 roku nie były jeszcze formalnie członkami Wspólnot Europejskich (WE) to 2 dni wcześniej (12 czerwca) podpisały traktaty akcesyjne, które weszły w życie 1 stycznia 1986 r. Można więc uznać, że wśród członków założycieli Zgromadzenia jedynie dwa kantony Szwajcarii nie pochodziły z państwa członkowskiego WE.

Statut ZRE uchwalony został przez Zgromadzenie Ogólne 14 czerwca 1985 r., a następnie był wielokrotnie nowelizowany przez kolejne Zgromadzenia Ogólne, choć zdecydowana większość zmian, zwłaszcza w pierwszych 20 latach działalności miała – w opinii Barbary Thauront, kierownika Biura Prasowego Zgromadzenia z 25 stycznia 2003 r. – charakter kosmetyczny (Natanek 2007: s. 31). Podstawą działania jest prawo francuskie, a konkretnie lokalny Kodeks Cywilny właściwy dla Alzacji i Mozeli.³ ZRE jest wpisane do Rejestru Stowarzyszeń w Sądzie Okręgowym (fr. *Tribunal d'Instance*) w Strasburgu. Zgromadzenie nie określiło horyzontu czasowego swojej działalności. Decyzję o jego rozwiązaniu może podjąć wyłącznie Nadzwyczajne Zgromadzenie Ogólne większością 2/3 obecnych i głosujących (*AER Statute* 2019: art. 18.1).

Należy zgodzić się z opinią Magdaleny Sapaty, że Zgromadzenie „nie jest zaledwie grupą regionów, które współpracują dla wymiany doświadczeń” (Sapata 2005: s. 53). Idea powołania organizacji, która stanowiłaby polityczną reprezentację regionów na forum ogólnoeuropejskim wynikała z co najmniej dwóch powodów. Po pierwsze, założycielskie organizacje międzyregionalne potrzebowały takiego forum reprezentacji, aby skupić się na swoich specyficznych – przestrzennych lub sektorowych – problemach. Po drugie, pojedyncze regiony zdawały sobie sprawę, iż indywidualnie nie są w stanie w pełni wykorzystać możliwości, jakie pojawiły się w związku z prowadzoną

¹ Chodzi o stowarzyszenia grupujące członków, których łączą silne związki funkcjonalno-przestrzenne związane z ich położeniem i charakterystyką geograficzną (np. wyspiarskie, górskie, nadmorskie).

² Członków takich organizacji łączy wspólnota celów i interesów w szczególnej dziedzinie.

³ Ten ciekawy, historycznie uzasadniony, przypadek dualizmu prawnego w państwie unitarnym, jakim jest Francja opisuje Jacek Falski (Falski 2015: s. 112–114).

przez Wspólnotę Europejską polityką regionalną i przeprowadzoną w 1984 roku reformą Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (Pietrzyk 2000: s. 85). Uznały, że jedynie szeroka koalicja może być skuteczna, nie jest ona bowiem przez WE postrzegana jako wyraz wąskich partykularnych interesów. Moment powstania Zgromadzenia stwarzał możliwości wzrostu znaczenia regionów na arenie europejskiej, wykreowania ich politycznej roli jako partnera dla Wspólnoty i rządów państw członkowskich oraz zorganizowania instytucjonalnego udziału w procesie podejmowania decyzji na poziomie europejskim.

Siedzibą ZRE jest Strasburg. Zgromadzenie posiada również biuro w Brukseli i Alba Lulia (Rumunia).⁴ Brukselska siedziba Zgromadzenia jest ściśle związana z pełnioną przez nią rolą grupy interesów w Unii Europejskiej.⁵ Z kolei utworzone w 2007 roku biuro w Alba Lulia jest odbiciem licznej reprezentacji rumuńskich *judete* i działa na rzecz stworzenia właściwych ram dla działalności ZRE nie tylko w Rumunii, ale w całej Europie Południowo-Wschodniej.

Członkowie ZRE

ZRE definiuje „region” jako jednostkę terytorialną na poziomie pomiędzy rządem centralnym a władzami lokalnymi, która dysponuje władzą polityczną powierzoną przez zgromadzenie pochodzące z wyboru (*AER Statute* 2019: art. 3.2). Wyróżnia się (*Europe's future* 2005: s. 2) cztery rodzaje regionów w Europie:

- 1) regiony dysponujące władzą ustawodawczą, a więc regiony w państwach federacyjnych (np. kraje związkowe w RFN i Austrii, kantony w Szwajcarii, regiony w Belgii);
- 2) regiony z dużym zakresem samostanowienia i autonomiczną administracją, czyli regiony w państwach zregionalizowanych (np. wspólnoty autonomiczne w Hiszpanii, regiony we Włoszech, regiony autonomiczne w Portugalii);
- 3) regiony posiadające samodzielność wykonawczą w państwach zdecentralizowanych (np. regiony we Francji, prowincje w Holandii, województwa w Polsce, kraje w Czechach);
- 4) tak zwane regiony administracyjne występujące w państwach unitarnych (np. regiony w Danii i Szwecji).

W ramach Zgromadzenia współdziałają indywidualne władze i wspólnoty regionalne wszystkich wyżej wymienionych rodzajów oraz międzynarodowe zrzeszenia międzyregionalne.

⁴ W latach 2015–2018 funkcjonowało jeszcze biuro w Dnieprze (Ukraina), którego zadaniem była koordynacja działań ukraińskich członków Zgromadzenia oraz szersze oddziaływanie na region Europy Wschodniej.

⁵ W lutym 2015 r. biuro w Brukseli przeniosło się do nowego budynku nazywanego *House of European Regions*, przy Rue d'Arlon 63-67, tuż obok siedziby instytucji europejskich (Komisji, Parlamentu i Rady). Nowego nie w sensie wieku, bowiem budynek ma 140 lat, ale został odnowiony i zmodernizowany jako w pełni samowystarczalny energetycznie i jest także siedzibą głównych europejskich stowarzyszeń zielonej energii (*H.R.H. Prince Laurent WWV*).

Podstawowym statutowym warunkiem uczestnictwa w pracach Zgromadzenia jest przestrzeganie fundamentalnych zasad Rady Europy (RE) (*AER Statute* 2019; art. 3.1). Wśród kryteriów nie ma natomiast warunków odnoszących się do wielkości jednostki w sensie przestrzennym lub demograficznym, położenia geograficznego, charakteru ekonomicznego czy poziomu rozwoju. Pojedyncze regiony mają status członków pełnych (ang. *full members*), natomiast zrzeszenia – członków stowarzyszonych (ang. *associate members*⁶). Występuje również status obserwatora (ang. *observer status*), przyznawany na określony i nieodnawialny czas jednego roku podmiotom, które chcą obserwować pracę Zgromadzenia przed dotarciem do niego jako członek pełny lub stowarzyszony. Obserwatorzy mogą uczestniczyć w obradach Zgromadzenia Ogólnego ZRE oraz spotkaniach komitetów bez prawa głosu (*AER Procedures* 2019; art. 2).

W latach 90. XX wieku, w związku z otwarciem Zgromadzenia na regiony z państw Europy Wschodniej, które nastąpiło po upadku muru berlińskiego, doszło do znaczącego powiększenia składu członkowskiego Zgromadzenia – w roku 1998 sieć tworzyło 290 regionów z 26 państw (patrz tabela 1), z czego już tylko 63% regionów (182) pochodziło z państw członkowskich UE, a blisko 40% (108) z państw spoza Unii. Biorąc pod uwagę ustrój terytorialny państw europejskich i fakt, iż w wielu z nich *de facto* nie ma regionalnego szczebla podziału terytorialnego, Zgromadzenie w tym okresie charakteryzowała bardzo wysoka reprezentatywność.

Po pewnym czasie możemy jednak zaobserwować zjawisko rozczarowania części członków, zwłaszcza tych z Europy Zachodniej, pracą Zgromadzenia, a w konsekwencji ich rezygnacje z członkostwa. Spowodowało to bardzo wyraźną tendencję spadkową liczby członków Zgromadzenia: w 2001 r. spadła ona do 250, i choć w 2007 roku wzrosła do blisko 260, a liczba państw, z których regiony pochodziły do 32, a później nawet do 35, to według stanu na lipiec 2019 r. Zgromadzenie zrzesza już tylko niecałe 150 pojedynczych regionów z 28 państw Europy (patrz tabela 1). Co prawda każdego roku przystępuje kilka nowych regionów, na przykład w roku 2006 – 9, w 2007 – 13, w 2016 – 4, ale łączna liczba rezygnacji jest wyższa.

Wciąż około 2/3 członków Zgromadzenia to regiony z państw należących do Unii Europejskiej (94), ale w 2019 roku swoich przedstawicieli w ZRE nie miały: Bułgaria,

⁶ Status stowarzyszonych członków Zgromadzenia ma: 11 struktur międzyregionalnych o charakterze geograficznym: Stowarzyszenie Europejskich Regionów Granicznych, Sojusz Alpy Adriatyk (*Alps-Adriatic-Alliance* – AAA), będący kontynuatorem założycielskiej Wspólnoty Alpen Adria, Wspólnota Robocza Krajów Naddunajskich (niem. *Arbeitsgemeinschaft Donauländer*), Wspólnota Robocza Pirenejów, Wspólnota Robocza Regionów Alpejskich (ARGE ALP), Konferencja Transjurska (fr. *Conférence TransJurassienne* – CTJ), czyli założycielska Wspólnota Robocza Jury pod nową nazwą, Współpraca Subregionalna Państw Morza Bałtyckiego (ang. *Baltic Sea States Subregional Cooperation* – BSSSC), Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej Galicja-Północna Portugalia (port. *Agrupamento Europeu de Cooperação Territorial Galicia-Norte de Portugal* – GNP-AECT), Euroregion Alpy-Morze Śródziemne, Kanat la Manche (*Channel Arc Manche*), Światowe Stowarzyszenie Ludzi Gór (*World Mountain People Association* – WMPA) oraz 4 organizacje sektorowe: Zgromadzenie Europejskich Regionów Producentów Wina (fr. *l'Assemblée des régions Européennes viticoles* – AREV), Zgromadzenie Regionów Europejskich Producentów Owoców i Warzyw (fr. *Assemblée des régions Européennes fruitières, légumes et horticoles* – AREFLH), Stowarzyszenie Agencji Demokracji Lokalnej (ang. *Association of Local Democracies Agencies* – ALDA) oraz Związek Przywódców Terytorialnych Europy (fr. *L'union des dirigeants territoriaux de l'Europe* – UDITE) (*List of associate members WWV*).

Czechy, Estonia, Grecja, Litwa, Luksemburg, Łotwa, Malta, Niemcy, Polska i Słowacja, co oczywiście tylko częściowo można wyjaśnić brakiem szczebla regionalnego w mniejszych przestrzennie państwach, takich jak Estonia, Luksemburg czy Malta. Jeżeli chodzi o Polskę, to przed reformą terytorialną z 1998 roku należało do Zgromadzenia 16 z 49 województw. Od roku 1999 przez Zgromadzenie „przewinęło się” w sumie dziewięć nowych województw: jako pierwsze – 2 grudnia 1999 r. na sesji plenarnej w Lyonie – zostały przyjęte województwa dolnośląskie, małopolskie, opolskie i zachodniopomorskie (Dumata 2009: s. 257–260). Ostatnim polskim członkiem Zgromadzenia było województwo dolnośląskie – Sejmik Województwa 21 maja 2015 r. podjął uchwałę o wystąpieniu z organizacji (już drugą z kolei: pierwszą podjął w 2003 r., by ponownie wstąpić do ZRE w roku 2007) (Uchwała 2015).

Tabela 1. Indywidualne członkostwo w Zgromadzeniu

Państwo	Liczba regionów członkowie ZRE/ogółem		Państwo	Liczba regionów członkowie ZRE/ogółem	
	1998	2019		1998	2019
Albania	0	12/12	Mołdawia	1/42	0/35
Armenia	0	2/11	Norwegia	10/19	5/19
Austria	9/9	5/9	Polska	16/49	0/16
BELGIA	4/5	3*/3*3	PORTUGALIA	7/7	2/2
Bośnia i Hercegowina	0	5/10	RFN	10/16	0/16
Bułgaria	4/9	0/(-)	Rosja	7/58	2/83
Chorwacja	1/23	11/21	Rumunia	26/41	31/41
Cypr	0	1*(-)	Serbia	0	2/2
Czarnogóra	0	1/(-)	Słowenia	0	2/(-)
Dania	8/14	1/5	SZWAJCARIA	22/26	5/26
Finlandia	14/20	4/19	Szwecja	24/24	11/20
FRANCJA	24/26	7/18	Turcja	0	13/(-)
Grecja	3/13	0/13	Ukraina	1/25	4/25
Gruzja	1/4	2/(-)	Węgry	19/20	1/19
HISZPANIA	17/17	3/17	WIELKA BRYTANIA	29/(-)	2/4
Holandia	9/12	2/12	WŁOCHY	22/22	7/20
Irlandia	2/26	2/3			

BELGIA – „założyciel” ZRE; * – dwa regiony (jednostki terytorialne) i jedna wspólnota (jednostka językowo-kulturowa); (-) brak szczebla regionalnego, członkowie reprezentują niższe szczeble podziału terytorialnego; ** – członkostwo zbiorowe w postaci Unii Gmin Cypryjskich.

Źródło: *Membership 1998/1999; Members and partners directory WWV; CEMR 2016: s. 2.*

Jak pokazują dane zawarte w tabeli, w 1998 roku członkami ZRE były wszystkie jednostki terytorialne szczebla regionalnego Austrii, Szwecji, Włoch. Wysoki stopień

zaangażowania reprezentowały również komitaty węgierskie (95%), regiony francuskie (92%), chorwackie (85%) oraz kantony Szwajcarii (84%). W 2019 roku bezwzględnie najwięcej, bo aż 31 członków (co stanowi aż 1/5 wszystkich członków ZRE i 33% członków z UE!), pochodzi z Rumunii. Jednak biorąc pod uwagę procent regionalnych jednostek terytorialnych z danego państwa należących do Zgromadzenia na szczególną uwagę zasługują Albania, bowiem wszystkie jej regionalne jednostki terytorialne (*qarku*) przystąpiły do ZRE. Podobnie jest w przypadku obu regionów autonomicznych Portugalii. Wysoki, ponad 50-procentowy, stopień zaangażowania reprezentują również austriackie *landy* (55%), chorwackie *županije* (52%), irlandzkie regiony (67%) i szwedzkie *län* (55%).

Zawarte w tabeli liczby wyraźnie wskazują, iż w XXI wieku organizacja przestała być dla niektórych regionów politycznie funkcjonalna (Castro Ruano, Ugalde Zubiri 2004: s. 209–210) i relewantna (Ruge 2003: s. 307). Szczególnie istotna z punktu widzenia pełnienia przez Zgromadzenie roli grupy interesów jest rezygnacja niemieckich krajów związkowych, szwajcarskich kantonów i hiszpańskich wspólnot autonomicznych. Jeszcze w 1998 roku do Zgromadzenia należało 10 z 16 *landów* Republiki Federalnej Niemiec (RFN), 22 z 26 kantonów Szwajcarii oraz wszystkie wspólnoty autonomiczne Hiszpanii (17). Obecnie wśród członków Zgromadzenia nie ma żadnego niemieckiego *landu*, a pozostało już tylko 5 kantonów i 3 hiszpańskie wspólnoty. Warto również zwrócić uwagę, że z siedmiu francuskich członków Zgromadzenia trzy to departamenty zamorskie (Gujana, Gwadelupa i Martnika), a jedynym terytorialnym członkiem z Wielkiej Brytanii jest jednostka na poziomie hrabstwa (Hampshire).

Rezygnacja krajów związkowych RFN jest przejawem zmiany polityki, która nastąpiła po podpisaniu Traktatu Amsterdamskiego (1997) i polegała na przesunięciu środka ciężkości z tzw. federalizmu kooperatywnego (niem. *kooperative Föderalismus*), oznaczającego dążenie do porozumienia z innymi europejskimi regionami w ramach Zgromadzenia czy też utworzonej w 1989 roku sieci „Europa Regionów” na czele z Bawarią (Dumała 2012: s. 348–350), do tzw. federalizmu konkurencyjnego (niem. *Wettbewerbsföderalismus*), w ramach którego landy kładą nacisk na swój indywidualny polityczny i gospodarczy potencjał i próbują bronić lub odzyskać od UE swoje prawa (Große Hüttmann, Knodt 2000). Wykorzystują do tego różne kanały wpływu, w tym własne przedstawicielstwa w Brukseli (Löper 2000). Z udziału w pracach Zgromadzenia dość szybko zrezygnowały też regiony niektórych państw Europy Środkowo-Wschodniej – poza polskimi województwami także kraje Czech i Słowacji. Wydaje się, że traktowały one Zgromadzenie jako organizację-pośrednika w okresie przedakcesyjnym do UE, a po wstąpieniu do Unii Europejskiej uznały członkostwo w ZRE za zbędny koszt.

Reprezentowane interesy regionalne

ZRE uważa się za polityczny głos regionów w Europie i kluczowego partnera dla instytucji europejskich. Jak słusznie zauważa Magdalena Sapała, we współpracy sieciowej regiony mogą „osiągnąć wymaganą masę krytyczną w rozmaitych działaniach, mogą zdobyć głos, uzyskać korzyść synergii, unikać powielania tych samych wniosków

i zredukować konkurencję pomiędzy regionami" (Sapata 2005: s. 23). Pierwszym ważnym działaniem Zgromadzenia w relacjach ze Wspólnotą Europejską był udział ZRE – obok dwóch innych organizacji: Międzynarodowej Unii Władz Lokalnych (ang. *International Union of Local Authorities* – IULA) i Rady Gmin i Regionów Europy (ang. *Council of European Municipalities and Regions* – CEMR) – w powołaniu w 1988 roku przez Komisję Europejską Rady Konsultacyjnej Władz Lokalnych i Regionalnych, która miała za zadanie opiniowanie decyzji wspólnotowych w zakresie rozwoju regionalnego (Dumata 2012: s. 345). Zdaniem Mirosława, Natanka ZRE „brało aktywny udział w opracowaniu regulaminu wewnętrznego Rady” i miało „decydujący wpływ na podział Rady na dwie sekcje: władz regionalnych i władz lokalnych” (Natanek 2007: s. 35). Warto również dodać, że 42 członków Rady proponowały wspólnie ZRE, IULA i CEMR, a mianowała Komisja Europejska na trzyletnią kadencję (Commission 1988: art. 3 pkt 2).

Szczególnie istotną rolę Zgromadzenie odgrywało na początku lat 90. XX w., stając się głównym forum negocjacji i formułowania ogólnoeuropejskich żądań regionów w ramach czwartej i piątej konferencji międzyrządowej, których efektem było przyjęcie *Traktatu o Unii Europejskiej* (Borrás-Alomar et al. 1994: s. 1–27), oraz w trakcie prac Konwentu Europejskiego przygotowującego *Traktat ustanawiający Konstytucję dla Europy* (Dumata 2014: s. 501–502). Warto wspomnieć, że Zgromadzenie działało w tym okresie w ramach tzw. Platformy stowarzyszeń europejskich, w skład której wchodziły: AEER, CPMR, CEMR oraz Eurocities (*Reactions of the Platform... WW/W*). Tematem najwyższego zainteresowania ze strony Zgromadzenia była kwestia subsydiarności.

Za istotny można uznać wkład Zgromadzenia w utworzenie Komitetu Regionów (KR) w 1994 r. (Ruiz Robledo 2013: s. E-44; Gamper 2018), a także Izby Regionów w ramach Kongresu Władz Lokalnych i Regionalnych Rady Europy w tym samym roku. Samo Zgromadzenie uznaje te wydarzenia za „przykład zwycięstwa w promowaniu regionów w Europie” (*The history of AER WW/W*), choć przecież Komitet Regionów, mimo swojej nazwy, nie skupia wyłącznie przedstawicieli szczebla regionalnego. Jednocześnie należy podkreślić, że wraz z powstaniem Komitetu, Zgromadzenie straciło bezpośredni wpływ na obsadę personalną tego organu, który posiadało w przypadku Rady Konsultacyjnej Władz Lokalnych i Regionalnych (członkowie KR są mianowani przez Radę UE na wniosek państwa członkowskiego).

ZRE przyjęło z zadowoleniem zmiany wprowadzone *Traktatem z Lizbony* w kwestii zasady subsydiarności⁷, ale uznało, że jest to dopiero pierwszy krok na drodze do bardziej efektywnego i demokratycznego sprawowania rządów w Unii Europejskiej. Same zapisy

⁷ *Traktat z Lizbony* (2007) uwzględnił regionalny i lokalny wymiar zasady subsydiarności. Uznano, iż w dziedzinach, które nie należą do wyłącznej kompetencji UE, podejmuje ona działania tylko „wówczas i tylko w takim zakresie, w jakim cele zamierzonego działania nie mogą zostać osiągnięte w sposób wystarczający przez Państwa Członkowskie, zarówno na poziomie centralnym, jak i regionalnym oraz lokalnym, i jeśli ze względu na rozmiary lub skutki proponowanego działania możliwe jest lepsze ich osiągnięcie na poziomie Unii” (TUE: art. 5 ust. 3). Dodatkowo, na mocy *Protokołu w sprawie stosowania zasady pomocniczości i proporcjonalności* (Protokół nr 2) zobowiązano Komisję Europejską do konsultowania regionalnego i lokalnego wymiaru przygotowywanego aktu prawnego. Nad przestrzeganiem zasady subsydiarności czuwają parlamenty narodowe, które – w stosownych przypadkach – winny konsultować się z „parlamentami regionalnymi mającymi kompetencje ustawodawcze”.

prawne uznano za niewystarczające, a przewodnicząca ZRE Michele Sabban apelowała w liście wystanym do przewodniczącego Komisji Europejskiej José Manuel Barroso o stały rozwój kultury prawnej. Podkreślano przy tym konieczność stosowania zasady subsydiarności (i partnerstwa) w ramach całej procedury podejmowania decyzji, a więc również w fazie wstępnej, poprzez lepsze struktury procesu konsultacji (*European regions...* 2009). Jednocześnie zaproponowano utworzenie obserwatorium wielopoziomowego sprawowania rządów, gromadzącego głównie europejskie międzyregionalne stowarzyszenia i Komitet Regionów, w celu monitorowania wdrażania zaproponowanej przez KR *Karty w sprawie wielopoziomowego sprawowania rządów*.⁸ W efekcie ZRE zaangażowało się w działalność utworzonej w kwietniu 2007 r. w ramach Komitetu Regionów Sieci Monitorującej Stosowanie Zasady Pomocniczości (ang. *Subsidiarity Monitoring Network*, SMN). Jej partnerami są – obok indywidualnych regionów posiadających władzę ustawodawczą reprezentowanych zarówno przez ich parlamenty, jak i władze wykonawcze oraz władz lokalnych lub regionalnych nie posiadających władzy legislacyjnej – krajowe związki terytorialne oraz stowarzyszenia europejskie (*The SMN Partners WWW*). Celem SMN, która ma postać platformy internetowej, jest: obrona zapisów *Traktatu z Lizbony* dotyczących roli parlamentów regionalnych, kontrola stosowania zasady subsydiarności, ułatwianie wymiany informacji pomiędzy subpaństwowymi jednostkami terytorialnymi (SJT) różnych szczebli oraz pomiędzy SJT a instytucjami UE odnośnie dokumentów politycznych i propozycji legislacyjnych zgłaszanych przez Komisję Europejską i przekazywanie opinii na ich temat. W ramach SMN przeprowadzane są konsultacje otwarte, ukierunkowane oraz oceny skutków (*Consultations WWW*).

Kwestii subsydiarności poświęcona była również realizowana przez ZRE od 19 maja 2008 r. do 7 grudnia 2009 r. ogólnosiątkowa kampania pod tytułem „Subsidiarność jest słowem”. Ta ciekawa inicjatywa miała na celu wprowadzenie słowa „subsidiarność” do powszechnego obiegu informacyjnego. ZRE w liście otwartym wystosowanym do wydawców słowników (papierowych i komputerowych) wyraziło zdziwienie, że „słowo będące w powszechnym użyciu w języku prawniczym i będące integralną częścią abecadła unijnego (jak wyliczono, pojawia się ono w Traktacie z Lizbony nie mniej niż 30 razy), zostało całkowicie pominięte przez większość słowników europejskich” (ZRE 2008). Stowarzyszenie przeanalizowało m.in. różne wersje językowe programu *Microsoft Word* – subsydiarność znajdowała się na przykład w wersji francusko- i niemieckojęzycznej, ale już w angielskiej i włoskiej nie. Także weryfikacja zawartości słowników różnych języków doprowadziła do konstatacji, iż około 70 z nich – w 23 językach – nie ma takiego hasła, inne natomiast zawierają jego niekompletną lub niewłaściwą definicję. Zażądało

⁸ Komitet Regionów przyjął Białą Księgę w sprawie wielopoziomowego sprawowania rządów podczas 80. sesji plenarnej w dniach 17–18 czerwca 2009 r. Sama Karta została przyjęta przez KR 3 kwietnia 2014 r. Karta nie ma mocy wiążącej, lecz stanowi manifest polityczny europejskich miast i regionów, wzywający sygnatariuszy do wykorzystywania wielopoziomowego sprawowania rządów przy kierowaniu polityką publiczną i inicjowaniu projektów w partnerstwie z sektorem publicznym i prywatnym oraz do rozwijania współpracy terytorialnej i modernizacji struktur administracyjnych. Karta otwarta do podpisu 9 maja 2014 r. w lipcu 2019 r. ma 220 sygnatariuszy (liczba ta nie wzrosła od 2017 r.), w tym ponad 20 stowarzyszeń i sieci, krajowych i międzynarodowych (w tym ZRE) (*Charter WWW*).

więc uznania tego słowa w słownikach edytorów tekstów i aplikacjach sprawdzania pisowni. Zatrudniło w różnych państwach krajowych koordynatorów kampanii (tzw. ludzi subsydiarności) odpowiedzialnych za propagowanie idei oraz lobbing na rzecz tego słowa. Wykorzystywano przy tym Internet, zwłaszcza portale *Facebook*, *Twitter* i *YouTube*.

W XXI wieku coraz częściej pojawiają się jednak opinie, iż Zgromadzenie najlepsze lata ma już za sobą i straciło swoje znaczenie (Lehmann 2003: s. 8), a jego zdolność oddziaływania nie jest zbyt duża (Skawiński 2008: s. 225). Zdaniem Skawińskiego „obiektywnym potwierdzeniem niewielkiego poważania, jakie ma AER, jest znikoma liczba przedstawicieli Komisji Europejskiej i Parlamentu Europejskiego, przybywających w ostatnich latach na walne zgromadzenia tej organizacji”. Także polscy politycy wyrażają podobne poglądy. Jak stwierdził w 2015 roku Jacek Piława, wiceprzewodniczący Komisji Współpracy Zagranicznej Sejmiku Województwa Dolnośląskiego, „Organizacja ARE jest organizacją *soft power* słabego wpływu, istotnego [...], ale słabego” (*Protokół X Sesji...* WWW).

Opinie te można wiązać nie tylko ze wspomnianym wyżej spadkiem liczby zrzeszanych regionów, ale przede wszystkim z faktem, iż Zgromadzenie opuściło wiele zachodnioeuropejskich regionów o szerokich kompetencjach władczych (takie jak wymienione wyżej niemieckie kraje związkowe), a w ich miejsce pojawiły się regiony wschodnioeuropejskie o charakterze administracyjnym (np. regiony albańskie czy rumuńskie). Tak więc, zgodnie z przyjętymi przez Charlie Jeffery'ego ustaleniami w sprawie czynników determinujących rolę regionów na arenie europejskiej, spadła liczba regionów wyposażonych konstytucyjnie w szerokie kompetencje wewnętrzne, a co za tym idzie bardziej wpływowych w polityce europejskiej. Wzrosła natomiast liczba regionów o słabszych kompetencjach, a więc mających zdecydowanie mniejszy wpływ na kształtowanie polityki europejskiej (Jeffery 2000: s. 12–14; Sapała 2001: 66–68). W konsekwencji skutkowało to wyraźnym obniżeniem siły oddziaływania Zgromadzenia. Inni – słusznie – wskazują na fakt powstania alternatywnych kanałów wpływu, takich jak Komitet Regionów, co częściowo wyczerpało rację bytu *l'raison d'être* Zgromadzenia (Skawiński 2008: s. 225) oraz innych sieci bardziej wyspecjalizowanych (Hooghe, Marks 2001: s. 88, Trobbiani 2016: s. 25) lub też skupiających wyłącznie regiony posiadające kompetencje ustawodawcze (Dumata 2008: s. 309–314). W polskiej literaturze pojawiła się także opinia o Zgromadzeniu jako organizacji „źle zarządzanej i mało eksperckiej” (Skawiński 2008: s. 225). Samo Zgromadzenie wciąż jednak twierdzi, iż jest „największą niezależną siecią regionów w Europie” (*AER – the largest...* WWW), co niewątpliwie jest stwierdzeniem uzasadnionym, jeżeli weźmiemy pod uwagę liczbę członków, w tym również członków stowarzyszonych. Tym niemniej Zgromadzenie zdaje sobie sprawę z konieczności dokonania zmian w funkcjonowaniu organizacji, czemu dało wyraz m.in. w dokumencie *Changing AER for the 21st Century*, przyjętym w kwietniu 2015 r., wskazując na takie problemy jak biurokracja i trudności finansowe.

Narzędzia i kanały lobbingu

Przedstawiciele Zgromadzenia Regionów Europejskich mówią o swoim stowarzyszeniu jako o jednej organizacji opartej na trzech filarach, którymi są: wpływ (ang. *influence*),

wiedza (ang. *knowledge*) i działanie (ang. *action*) (AER 2010: s. 3). Zgromadzenie jest jednocześnie siecią (ang. *a network*), partnerem (ang. *a partner*) i głosem (ang. *a voice*). ZRE gromadzi regiony wielokrotnie w ciągu roku, nie tylko w związku z posiedzeniami statutowych organów stowarzyszenia, ale także organizując konferencje, seminaria, szkoły letnie, warsztaty, dzięki czemu rozwija się przestrzeń do wymiany dobrych praktyk. Działa jako partner rozpowszechniający projekty UE, zachęca do udziału we wspólnych projektach, tworząc przestrzeń dla swoich członków do rozwoju i uczenia się w dynamiczny sposób. Reprezentuje regiony członkowskie i buduje silniejszą spójność między regionami.

Pełni ono następujące role:

- pomostu między członkowskimi SJT a europejskimi decydentami – wpływa na politykę, zarówno krajową, jak i europejską,
- forum wymiany doświadczeń i wiedzy (dobrych praktyk) pomiędzy władzami SJT i ekspertami – szerzy wiedzę,
- świadczeniodawcy bezpośrednich usług na rzecz swoich obywateli – działa na rzecz rozwiązywania wspólnych problemów i zaspokajania potrzeb społecznych mieszkańców.

Jego działalność obejmuje szereg zagadnień interesujących współpracujące regiony – od spraw politycznych, poprzez gospodarkę i ochronę środowiska naturalnego, po kulturę, media i edukację.

Lobbying wobec europejskich, ale także krajowych decydentów politycznych Zgromadzenie prowadzi poprzez:

- formułowanie raportów oraz stanowisk wobec danych tematów,
- prowadzenie obserwacji i monitorowanie tematów europejskich z regionalnego punktu widzenia,
- opracowywanie eksperckich analiz politycznych,
- doradztwo w sprawach strategicznych aspektów polityki regionalnej,
- pośrednictwo z instytucjami europejskimi.

Głównym organem odpowiedzialnym za prowadzenie działań lobbingsowych, określonym jako „główny głos polityczny” Zgromadzenia, jest Biuro składające się z członków Zarządu (ang. *Executive Board*) oraz po dwóch przedstawicieli z każdego państwa reprezentowanego w Zgromadzeniu. Co do zasady, skład Biura powinien uwzględniać równowagę geograficzną i płci. Kadencja członków trwa 2 lata, z możliwością dwukrotnej reelekcji. Biuro obraduje przynajmniej dwa razy w roku. Na otwarte posiedzenia zapraszani są byli przewodniczący ZRE, przewodniczący Komitetu Regionów, Kongresu Władz Lokalnych i Regionalnych Europy i jego Izby Regionów, a także członkowskich stowarzyszeń międzyregionalnych (*AER Statute 2019: art. 7*).

Biuro omawia kwestie o ogólnoeuropejskim i globalnym charakterze zgłaszane przez członków Zgromadzenia, ustanawia polityczną podstawę dla lobbingu i rzecznictwa ich interesów, zaprasza organizacje międzynarodowe, międzyregionalne, regionalne i lokalne do wzięcia udziału w rozmowach, jeśli zajmują się sprawami istotnymi dla Zgromadzenia, przygotowuje deklaracje i decyzje, które w stosownych przypadkach są

przekazywane Zarządowi lub Walnemu Zgromadzeniu, a następnie przyjmują postać rezolucji, rekomendacji, oświadczeń i tzw. *Position Papers*.

Szczególnie ważnym dla Zgromadzenia momentem są wybory do Parlamentu Europejskiego, powoływanie nowej Komisji Europejskiej oraz kształtowanie budżetu UE, w tym zwłaszcza wielkości środków na politykę spójności. W wyborach w 2019 r. wiodącym hasłem ZRE była „bardziej zrównoważona Europa” – bardziej ekologiczna, bardziej sprawiedliwa i demokratyczna Europa ze wzmocnioną polityką spójności (*AER Manifesto W/W/W*).

Spśród wszystkich możliwych kanałów dostępu do areny europejskiej (Komisja Europejska, Komitet Regionów, Parlament Europejski, Rada) Zgromadzenie najczęściej wykorzystuje Parlament Europejski (Bienefeld 2009: s. 162–164). Czyni to zarówno drogą nieformalną (wielu europostów to byli przedstawiciele regionów członkowskich w Zgromadzeniu), jak i formalną, poprzez organizowanie wydarzeń w trakcie trwania sesji Parlamentu, na które zapraszani są europostowie. Pamiętać przy tym należy, że siedzibą Zgromadzenia jest Strasburg, który jest także siedzibą PE. Z kolei brukselska siedziba Zgromadzenia stwarza dogodnie możliwości kontaktów z członkami Komisji Europejskiej i Komitetu Regionów.

ZRE aktywnie uczestniczy zarówno w dialogu ogólnym, jak i sektorowym Komisji Europejskiej z europejskimi i krajowymi stowarzyszeniami władz lokalnych i regionalnych (ang. *structured dialogue*). Prawną podstawą dialogu jest Komunikat Komisji Europejskiej z 19 grudnia 2003 r. (European Commission 2003), a celem dialogu jest między innymi poprawa jakości prawa europejskiego poprzez konsultowanie stowarzyszeń przed rozpoczęciem formalnego procesu decyzyjnego na poziomie wspólnotowym. Zdaniem Riccardo Illy, przewodniczącego Zgromadzenia w latach 2005–2008, dzięki Zgromadzeniu „głos regionów jest bardziej brany pod uwagę na poziomie europejskim” (AER 2006: s. 4). Trzeba jednak przyznać, że dialog ten w drugiej dekadzie XXI w. wyraźnie stracił impet (Dumata 2012: s. 380). W grudniu 2018 r. Komisja Europejska zaproponowała koncepcję nowego mechanizmu stałego dialogu „z obywatelami”, a Zgromadzenie wzięło udział w dyskusji na ten temat.

Działania lobbingsowe Zgromadzenia Regionów Europejskich kierowane są nie tylko w stronę instytucji Unii Europejskiej. Z racji bycia reprezentantem regionalnych jednostek terytorialnych państw europejskich, ZRE jest jednym z najbardziej aktywnych stowarzyszeń na rzecz promocji regionalizmu i jego prawnego uznania. Sztandarowym dokumentem Zgromadzenia w tej kwestii jest *Deklaracja dotycząca regionalizmu w Europie*, przyjęta w Bazylei 4 grudnia 1996 r. Zgromadzenie jest przekonane, że „regiony stanowią niezbędny element demokracji, decentralizacji i samookreślenia” oraz stanowią „podstawowy i niezastąpiony element kształtowania Europy” (*Deklaracja...* W/W/W: pkt. 9 i 3). W związku z tym aktywnie wspierało projekt konwencji Rady Europy (w której od 1987 roku ma status obserwatora), przygotowany w czerwcu 1997 r. przez Kongres Władz Lokalnych i Regionalnych Europy (*Europejska Karta Samorządu Regionalnego* – EKSR), który proponował ogólnoeuropejskie regulacje odnoszące się do samorządności na poziomie regionalnym. Zgromadzenie Ogólne ZRE w 1997 r. wypowiedziało się za uchwaleniem tej konwencji. W związku z przedłużającymi się pracami w ramach Rady Europy ZRE jeszcze kilkakrotnie formułowało stanowisko wobec samej idei dokumentu, jak i jego konkretnych treści.

W listopadzie 2003 r. Zgromadzenie Ogólne ZRE na sesji w Poznaniu, zgodnie z decyzją Komitetu A podjętą 13 października w Borås, po raz kolejny udzieliło bezwarunkowego wsparcia Kongresowi Władz Lokalnych i Regionalnych w staraniach przyjęcia EKSR jako konwencji (wiązący akt prawny), a nie jako dokumentu ramowego o charakterze rekomendacji (*European Charter...* WWW). W kwietniu 2004 r. zwrócono się do swoich członków o nakłanianie własnych rządów do wspierania przyjęcia *Karty* i zażądało od Komitetu Ministrów RE przyjęcia konwencji. Zdaniem Zgromadzenia konwencja powinna promować efektywny i skuteczny samorząd regionalny w Europie, zgodnie z zasadą subsydiarności. Szczególną wagę przywiązywano do autonomii finansowej władz regionalnych, w uznaniu faktu, że autonomia finansowa jest niezbędnym narzędziem dla każdego szczebla władzy. Zgromadzenie zaofiarowało, iż podzieli się z organami RE wiedzą na temat regionalizmu (AER Committee WWW). Oceniając w 2007 r. kolejny projekt *Karty* ZRE szczególnie dobrze oceniło fakt, że użyta w projekcie definicja regionu oparta jest na definicji z *Deklaracji w sprawie regionalizmu w Europie*, że przyjęto zasadę, iż członkowie zgromadzenia regionalnego powinni być wybierani w wyborach bezpośrednich, powszechnych, wolnych, tajnych i równych oraz, że wybrane w ten sposób władze regionu powinny dysponować odpowiednimi środkami finansowymi, adekwatnymi do otrzymanych zadań. Zgromadzenie wielokrotnie podkreślało wzrastającą rolę regionów w całej Europie, zarówno w kontekście przekazywania kompetencji ze szczebla krajowego na regionalny, jak i wzrostu roli regionów na arenie europejskiej (w polityce europejskiej). Zgromadzenie uznało także, że *Karta* jest swoistym aktem solidarności wobec państw Europy Środkowej, Południowo-Wschodniej i Wschodniej, wspierając je w stabilizacji demokracji i zachęcało wszystkie państwa członkowskie RE do przyjęcia jej w tym duchu. Sekretariat Zgromadzenia organizował szereg przedsięwzięć lobbingowych aktywnie promując ideę *Karty* wobec rządów narodowych członków Zgromadzenia, zachęcając do wystania wysokiej rangi delegacji na posiedzenie Komitetu Ministrów, które miało ostatecznie zatwierdzić projekt, a także oferował doradztwo i wsparcie dla Kongresu Władz Lokalnych i Regionalnych w pracach nad *Kartą*, jak i w każdym innym momencie. Ostatecznie *Karta* – jako *Europejska Karta Demokracji Regionalnej* – została przyjęta w maju 2008 r. (Dumała 2012: s. 113–116).

Zgromadzenie monitoruje sytuację regionalizmu w całej Europie, nie tylko wśród swoich członków. Za swój cel i misję uznaje wzmocnienie decentralizacji, subsydiarności, wielopoziomowego sprawowania rządów i demokracji regionalnej. Z dużym zaniepokojeniem obserwuje wzrastające w ostatnich latach tendencje centralistyczne w wielu państwach kontynentu (AER 2017).

Zgromadzenie współpracuje również z szeroką gamą europejskich i globalnych sieci tematycznych i geograficznych. Aktualnie (2019) lista partnerskich organizacji liczy 25 pozycji. Znajdują się na niej takie podmioty, jak: Sieć Europejskich Regionów Badań i Innowacji (ang. *The European Regions Research and Innovation Network* – ERRIN), Sieć Europejskich Regionów Korzystających z Technologii Kosmicznych (ang. *The Network of European Regions Using Space Technologies* – NEREUS) czy Sieć Regiony dla Zdrowia Światowej Organizacji Zdrowia (ang. *The World Health Organisation's Regions for Health Network* – WHO-RHN) (*List of partner networks* WWW). Podstawowym celem rozwoju

tej współpracy jest czerpanie korzyści z ich wiedzy i *know-how*. Warto również wspomnieć o udziale Zgromadzenia w pracach Eurośródziemnomorskiego Zgromadzenia Samorządów Lokalnych i Regionalnych (*Euro-Mediterranean Regional and Local Assembly* – ARLEM), utworzonego w 2010 roku przez Komitet Regionów (*Zgromadzenie Eurośródziemnomorskie WZW*), a także o ścisłej współpracy z Kongresem Władz Lokalnych i Regionalnych Rady Europy.

Wnioski

Podsumowując, nadzwyczajne rozszerzenie składu członkowskiego, które nastąpiło w latach 90. XX w., skutkowało dużą niejednorodnością charakteru regionów członkowskich. Wystąpił widoczny rozłam na regiony politycznie silne i słabe. Te pierwsze były zdecydowanie przeciwne przekazywaniu władzy na poziom europejski, zwłaszcza w tych kwestiach, w których miały krajowe kompetencje; te drugie, nie protestowały w tej sprawie. W efekcie, stopniowo nastąpiła zmiana roli Zgromadzenia, co widać zarówno w sformułowaniach zawartych w Statucie, jak i w bieżących działaniach. I choć Zgromadzenie wciąż deklaruje dwutorowość swojej działalności, polegającej na po pierwsze, promocji interesów regionów w Europie i poza nią oraz po drugie, wspieraniu współpracy międzyregionalnej w celu promowania wymiany doświadczeń i rozwoju polityki regionalnej to analiza ostatnich przedsięwzięć wyraźnie wskazuje na wzmocnienie tego drugiego kierunku działania.

Zgromadzenie Regionów Europejskich stanowi instrument promocji na forum międzynarodowym problemów, które są przedmiotem zainteresowania jego członków, czyli regionalnych jednostek terytorialnych. Przekazuje opinie i stanowiska na temat decyzji podejmowanych przez organizacje europejskie – Unię Europejską i Radę Europy – i stanowionego przez nich prawa, w ten sposób udostępniając tymże organizacjom, ale także ich państwom członkowskim, wiedzę na temat społecznego odbioru ich działań. Monitoruje tematy europejskie z punktu widzenia regionów. Poprzez działania informacyjne i promocyjne mobilizuje opinię publiczną. Organizuje spotkania i konferencje, zapraszając na nie przedstawicieli władz krajowych i organizacji międzynarodowych, takich jak RE czy UE. Ze względu na zmniejszenie liczby członków i zmianę struktury współpracujących regionów, polegającą na relatywnym wzroście liczby regionów administracyjnych, w XXI wieku europejska siła oddziaływania Zgromadzenia niewątpliwie uległa osłabieniu. Choć czasy świetności niewątpliwie ma już ono za sobą, wciąż jednak stanowi aktywną grupę nacisku i interesującą inicjatywę międzynarodową.

Hanna Dumata – doktor habilitowana, profesor UMCS, Katedra Stosunków Międzynarodowych Wydziału Politologii i Dziennikarstwa. Dyscyplina naukowa: nauki o polityce i administracji, specjalność naukowa: nauka o stosunkach międzynarodowych. Zainteresowania badawcze: szeroko rozumiany regionalizm (międzynarodowy i wewnętrzny) oraz współpraca terytorialna.

Hanna Dumata – habilitated doctor, a professor at UMCS, Department of International Relations, Faculty of Political Science and Journalism. Scientific discipline: political science and administration,

specialty: international relations. Research interests: broadly understood regionalism (international and internal) and territorial cooperation.

➔ Bibliografia

- AER (2006), *Activity Report 2006*, <https://aer.eu/2006-activity-report/> (10.09.2017).
- AER (2010), *Activity Report 2010*, <https://aer.eu/2010-activity-report/> (20.09.2017).
- AER (2017), *Report on the state of Regionalisation*, https://drive.google.com/file/d/0BwZcrVDoCnn_dGdVZWlPdmNkZGM/view (15.07.2019).
- AER COMMITTEE (WWW) "Institutional Affairs", *Position on the Council of Europe's Draft European Charter on Regional Self-Government*, <http://www.aer.eu/knowledge-centre/thematic-expertise-thematic-issues/regionalism/positions/aer-positions.html> (18.05.2015).
- AER MANIFESTO for the European Parliament Elections 2019 (WWW), <https://aer.eu/deciding-together-on-the-future-of-europe/> (20.07.2019).
- AER PROCEDURES (2019) as adopted by the AER Executive Board 05 June 2019, <https://aer.eu/aer-statute/aer-procedures/> (20.07.2019).
- AER STATUTE (2019) as adopted by the AER General Assembly 05 June 2019 in Larnaca (CY), <https://aer.eu/aer-statute/> (20.07.2019).
- AER – THE LARGEST independent network of regions in wider Europe (WWW), <https://aer.eu/aer-largest-independent-network-regions-wider-europe/> (14.07.2019).
- BIENEFELD Eric (2009), *Sub-National Mobilisation, Regional Autonomy, and EU Integration: The Basque Case*, Bath.
- BINDI Federiga M. (1996), *The Eurogroups, the European Union and the Legislative Process*, „NUPI Report” nr 201.
- BORRÁS-ALOMAR Susana, CHRISTIANSEN Thomas, RODRÍGUEZ-POSE Andrés (1994), *Towards a 'Europe of the Regions'? Visions and Reality from a Critical Perspective*, „Regional Politics and Policy” vol. 4, issue 2.
- CASTRO RUANO José Luis de, UGALDE ZUBIRI Alexander (2004), *La acción exterior del País Vasco (1980–2003)*, Oñati.
- CEMR (2016), *Local and Regional Governments in Europe Structures and Competences*, http://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/CEMR_structures_and_competences_2016_EN.pdf (10.07.2019).
- CHARTER for Multilevel Governance (MLG) in Europe (WWW), <https://portal.cor.europa.eu/mlgcharter/Pages/default.aspx> (13.09.2017).
- COMMISSION (1988) Decision of 24 June 1988 setting up a Consultative Council of Regional and Local Authorities (88/487/EEC), OJ EC L 247, 6.9.1988.
- CONSULTATIONS (WWW), <https://portal.cor.europa.eu/subsidiarity/activities/Pages/Consultations.aspx> (25.07.2019).
- DEKLARACJA dotycząca regionalizmu w Europie (WWW), http://aer-www.ameos.net/fileadmin/user_upload/PressComm/Publications/DeclarationRegionalism/.dam/110n/pl/DR_POLONAI5.pdf (20.09.2017).
- DUMAŁA Hanna (2008), *Regiony i ich sieci jako uczestnicy stosunków międzynarodowych (na przykładzie CALRE i REGLEG)*, w: Marek Pietraś, Katarzyna Marzęda (red.), *Półnowestfalski ład międzynarodowy*, Lublin.

- DUMAŁA Hanna (2009), *Priorytety geograficzne współpracy zagranicznej polskich regionów*, w: Alicja Stępień-Kuczyńska, Katarzyna Dośpiat-Borysiak (red.), *Regiony: Polska – Europa – świat*, Toruń.
- DUMAŁA Hanna (2012), *Transnarodowe sieci terytorialne w Europie*, Lublin.
- DUMAŁA Hanna (2014), *Europejski lobbying transnarodowych sieci terytorialnych*, w: Marek Pietraś, Hanna Dumata, Beata Surmacz, Agata W. Ziętek (red.), *Teoria i praktyka stosunków międzynarodowych. Dziedzictwo intelektualne Profesora Ziemowita Jacka Pietrasia*, Lublin.
- EUROPE'S FUTURE lies in its regions (2005), "Aer – Are – Vre Dossier", no. 11, http://aer-www.ameos.net/fileadmin/user_upload/PressComm/Publications/AER-ARE-VRE-Dossier/2005/GB-ARE-dossier-11.pdf (4.09.2017).
- EUROPEAN CHARTER of Regional Self-Government. Content and progress of Council of Europe discussion. Proposal for a decision by Committee A (WWW), <http://www.aer.eu/knowledge-centre/thematic-expertise-thematic-issues/regionalism/positions/aer-positions.html> (18.05.2015).
- EUROPEAN COMMISSION (2003), Communication from the Commission, *Dialogue with associations of regional and local authorities on the formulation of European Union policy*, Brussels, 19.12.2003, COM(2003) 811 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52003DC0811> (10.07.2019).
- EUROPEAN REGIONS call for subsidiarity and multi-level governance to be more than words (2009), http://aer-www.ameos.net/fileadmin/user_upload/PressComm/CommuniquésPresse/2009/GB-PR-Lisbon.pdf (20.09.2017).
- FALSKI Jacek (2015), *Ewolucja statusu prawa lokalnego (szczególnie wyznaniowego) Alzacji-Mozeli w porządku konstytucyjnym Francji*, „Przegląd Sejmowy”, nr 4.
- GAMPER Anna (2018), *Representing regions, challenging bicameralism: an introduction*, "Perspectives on Federalism", vol. 10, issue 2.
- GREENWOOD Justin (2005), *Reprezentacje interesów w Unii Europejskiej*, Łódź.
- GROSSE HÜTTMANN Martin, KNOTD Michèle (2000), *Die europäisierung des deutschen Föderalismus*, „Aus Politik und Zeitgeschichte”, B 52-53.
- GUÉGUEN Daniel (2011), *Lobbying europejski*, Warszawa.
- H.R.H. PRINCE LAURENT of Belgium welcomes AER in Brussels (WWW), <https://aer.eu/h-r-h-prince-laurent-of-belgium-welcomes-aer-in-brussels/> (20.09.2017).
- HOOGHE Liesbet (2002), *The Mobilisation of Territorial Interests and Multilevel Governance*, w: Richard Balme, Didier Chabanet, Vincent Wright (red.), *L'action collective en Europe. Collective Action in Europe*, Paris.
- HOOGHE Liesbet, MARKS Gary (2001), *Multi-Level Governance and European Integration*, Oxford.
- JEFFERY Charlie (2000), *Sub-National Mobilization and European Integration: Does it Make any Difference?*, "Journal of Common Market Studies", nr 38(1).
- KURCZEWSKA Urszula (2011), *Lobbying i grupy interesu w Unii Europejskiej*, Warszawa.
- LEHMANN Wilhelm (2003), *Lobbying in the European Union: Current Rules and Practices*, Luxembourg.
- LIST OF ASSOCIATE MEMBERS (WWW), <https://aer.eu/aer-largest-independent-network-regions-wider-europe/associate-members/> (10.07.2019).
- LIST OF PARTNER NETWORKS (WWW), <https://aer.eu/aer-largest-independent-network-regions-wider-europe/partner-networks/> (20.07.2019).
- LÖPER Maria-Luise (2000), *Biura przedstawicielskie regionów europejskich w Brukseli*, „Studia Europejskie”, nr 1/2000.

- MEMBERS and Partners Directory (WWW), <https://aer.eu/directory/> (20.07.2019).
- MEMBERSHIP (1998/1999) in 1998. [w:] *Activity Report 1998*, "AER on-line" Winter 1998/1999, <https://aer.eu/1998-activity-report/> (10.07.2019).
- NATANEK Mirosław (2007), *Zgromadzenie Regionów Europejskich jako polityczna reprezentacja władz samorządowych Europy*, w: Helena Tendera-Właszczuk (red.), *Problemy i dylematy rozwoju Unii Europejskiej*, Katowice.
- PIETRZYK Irena (2000), *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, Warszawa.
- PROTOKÓŁ X Sesji Sejmiku Województwa Dolnośląskiego (WWW), bip.umwd.dolnyslask.pl/plik.id.40188 (12.09.2017).
- REACTIONS OF THE PLATFORM of five European Associations representing regional and local authorities to the new Constitutional Treaty as agreed on 18 June 2004 (WWW), http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/regional&local_/regional&local_en.pdf (10.09.2017).
- REJESTR służący przejrzystości (WWW), <http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/homePage.do?locale=pl> (10.07.2019).
- RUGE Undine (2003), *Die Erfindung des "Europa der Regionen": kritische Ideengeschichte eines konservativen Konzepts*, Campus Verlag.
- RUIZ ROBLEDO Agustin (2013), *Spanish Autonomous Communities and EU policies*, „Perspectives on Federalism”, vol. 5, issue 2.
- SAPAŁA Magdalena (2001), *Władze regionalne i lokalne w sieci uczestników procesu decyzyjnego Unii Europejskiej*, w: *Problemy europejskiej integracji gospodarczej na przelomie wieków. Materiały konferencyjne. Poznań, 15–16 listopada 2001 roku*, Poznań.
- SAPAŁA Magdalena (2005), *Rola władz terytorialnych w Unii Europejskiej. Formy reprezentacji interesów na forum europejskim*, Poznań.
- SKAWIŃSKI Filip (2008), *Reprezentacja regionów w Unii Europejskiej*, Warszawa.
- SUPERNAT Jerzy (2004), *Lobbying w procesach decyzyjnych organów władzy publicznej w świetle standardów międzynarodowych*, w: Jan Łukasiewicz (red.), *Jakość administracji publicznej*, Rzeszów.
- THE HISTORY of the AER (WWW), <https://aer.eu/the-history-of-aer/> (10.09.2017).
- THE SMN PARTNERS (WWW), <https://portal.cor.europa.eu/subsidiarity/thesmn/Pages/The-SMN-Partners.aspx> (25.07.2019).
- TROBBIANI Riccardo (2016), *European regions in Brussels: towards functional interest representation?*, "Bruges Political Research Papers", no. 53.
- TUE, *Traktat o Unii Europejskiej*, wersja skonsolidowana, Dz. Urz. UE C 202 z 7.06.2016.
- UCHWAŁA (2015) Nr X/217/15 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 21 maja 2015 r. w sprawie wystąpienia Województwa Dolnośląskiego ze Zgromadzenia Regionów Europy – AER, <http://bip.umwd.dolnyslask.pl/dokument,iddok,28988,idmp,474,r.r> (10.09.2017).
- ZGROMADZENIE EUROŚRÓDZIEMNOMORSKIE (ARLEM) (WWW), <https://cor.europa.eu/pl/our-work/Pages/ARLEM.aspx> (25.07.2019).
- ZRE (2008), *List otwarty. Subsydiarność jest słowem*, Strasbourg, 19th May 2008, http://aer-www.ameos.net/fileadmin/user_upload/PressComm/EventsAndMeetings/2008/.dam/l10n/pl/PL-Open-Letter.pdf (20.09.2017).